

مردمی سازی یارانه کالاها ی اساسی

تهیه و تدوین:

دفتر هماهنگی امور اقتصادی استانداری تهران

اردیبهشت ماه ۱۴۰۱

- اصولاً دولتها با پرداخت یارانه به کالاهای اساسی سعی در کمک به مردم و بهبود شرایط زندگی آنها دارند. در ایران نیز از دیرباز تاکنون به اغلب کالاهای مورد استفاده عموم نظیر نان، بنزین، انواع انرژی و ... یارانه تعلق می گرفته که در طول زمان به تناسب اقتضائات جامعه، پرداخت این کمک و یا نوع کمک رسانی دگرگون شده است.

کالاهای اساسی

3

- به کالاها و خدماتی گفته میشود که نیازهای حیاتی یک جامعه را تامین می کنند. دارو، گندم، بنزین، برنج و... از جمله این کالاها هستند.
- دولت کالاهای اساسی و موردنیاز مردم را با قیمت های پایین تر از قیمت های واقعی آن اجناس عرضه می کند و تفاوت بهای آنها از بودجه عمومی تامین می نماید.
- برای تنظیم بازار و تامین مایحتاج عمومی ذخیره سازی، کنترل، قیمت گذاری و بطور مستقیم نظارت می شود.

تعریف یارانه

4

● **یارانه** عبارت است از پرداخت مستقیم یا غیر مستقیم دولتی یا

امتیاز اقتصادی یا اعطای مزایای خاص به موسسه های خصوصی،

خانوارها و دیگر واحدهای دولتی جهت رسیدن به هدفهای مورد

نظر دولت

مصادیق پرداخت یارانه در ایران

5

• نمونه هایی از انواع یارانه و کمک بلاعوض دولت در اقتصاد ایران عبارتند از:

- کمک بلاعوض دولت به شرکت های دولتی و غیر دولتی، صندوق های رفاه و قرض الحسنه، شهرداری ها، کمیته امداد و...
- کمک پرداختی به برخی شرکت های دولتی بابت جبران بخشی از زیان آنها
- وام های بلاعوض جهت ایجاد اشتغال
- پرداخت های مستقیم به کشاورزان (در قالب طرح شهید رجایی، بخشی از کمک های فنی و اعتباری و ...)
- کمک دولت برای کاهش هزینه تامین منابع مالی بنگاه ها و افراد (پرداخت بخشی از کارمزد وام های بانکی و ...)
- معافیت های مالیاتی
- پرداخت دولت جهت کاهش هزینه های تولید (پرداخت یارانه به نهاده ها نظیر کود شیمیایی، سموم آفات نباتی، انرژی اعم از برق و سوخت، بذر و ...)
- پرداخت بابت مابه التفاوت نرخ ارز جهت واردات کالاها و خدمات
- پرداخت بابت مابه التفاوت قیمت خرید و فروش کالاهای اساسی یارانه ای (اجناسی که از طریق کالا برگ توزیع می شوند)، یارانه بلیط مترو و اتوبوس های شهری و ...
- پرداخت جایزه صادراتی به صادرکنندگان
- یارانه پنهان به دلیل قیمت گذاری پایین تر از قیمت های واقعی در اقتصاد داخلی (قیمت آب، برق، و ...)
- بخشی از ۵۰ درصد بخشودگی موضوع ماده ۳۳ قانون برنامه و بودجه ناشی از فروش محصولات طرح های عمرانی به قیمتی کمتر از قیمت تمام شده.

انواع یارانه

6

انواع یارانه	بر اساس دسته بندی یارانه
اقتصادی، توسعه ای، اجتماعی، سیاسی و فرهنگی	بر اساس هدف های دولت
مصرفی، تولیدی، توزیعی، خدماتی و صادراتی	بر اساس مراحل پرداخت
مستقیم و غیرمستقیم	بر اساس چگونگی طبقه بندی
آشکار و پنهان	بر اساس چگونگی انعکاس در حساب های ملی
یارانه باز، یارانه سرانه و یارانه هدفمند	بر اساس چگونگی توزیع

مزایای تخصیص یارانه

7

❖ برقراری عدالت اجتماعی

❖ رفاه عمومی

❖ توزیع عادلانه درآمدها

❖ جلوگیری از رکود صنعت با کمک مالی به تولیدکنندگان و توزیع کنندگان

❖ تشویق صنعت به سرمایه‌گذاری و اشتغال بیشتر

❖ جلوگیری از افزایش قیمت محصولات در محصولات استراتژیک

انواع نظام پرداخت یارانه

8

۱. نظام نقدی (یارانه در قالب پول نقد)

۲. نظام کالایی (با توزیع کالا بین اقشار مختلف و تامین حداقل نیاز مصرفی)

۳. نظام همگانی قیمتی

در این نظام، بخش عمده یارانه به کالاهایی که سهم بیشتری در سبد مصرفی خانوارهای نیازمند دارند، تخصیص می‌یابد که: الف. در صورت عدم تولید کالاهای یارانه‌ای در داخل کشور، دولت از راه واردات، اقلام مدنظر را به قیمت معین خریداری کرده و از راه شبکه‌های توزیع به قیمت کمتر در اختیار مصرف‌کنندگان فقیر قرار می‌دهد؛

ب. در صورت تولید کالا در داخل، دولت به وسیله قیمت‌گذاری، بخشی از هزینه‌های تولید کالاهای داخلی را به صورت مالیات بر تولیدکننده تحمیل می‌کند؛

ج. در منطقه جغرافیایی خاص می‌تواند محصول‌های داخلی را به قیمت تضمینی خریداری کرده و به قیمت کمتر در اختیار مصرف‌کننده قرار دهد.

۴. نظام کالابرگی

در بیشتر موارد کالابرگ ارزش پولی مشخصی داشته و با استفاده از آن می‌توان کالاهای مشخصی را خریداری کرد.

انواع یارانه

9

• یارانه آشکار

شامل همان پول یا وجه نقدی است که دولت مستقیم به فرد مشمول دریافت یارانه پرداخت میکند. یارانه ۴۵۵۰۰ تومان از این دسته است.

• یارانه پنهان

شامل کمکی است که دولت به شکل عمومی روی برخی کالاها مثل نهاده های دامی یا بنزین پرداخت نموده و این کمک شامل همه مردم چه یارانه بگیران و چه غیر یارانه بگیران خواهد شد.

ایرادات یارانه پنهان:

10

- کمترین سهم از این یارانه به **اقشار نیازمند** می رسد زیرا به دلیل پایین بودن قدرت خرید یا ضعف در دریافت خدماتی که دولت روی آنها یارانه میدهد، **سهم کمتری** می برند.
- **هدررفت سرمایه های کشور** را در پی داشته و به دلیل استمرار پرداخت یارانه توسط دولت، باعث اصلاح و تغییر الگوی مصرف نمی گردد. مصرف بی رویه بنزین و یا دورریخت فراوان نان در کشور ما دو نمونه بارز این موضوع هستند.
- رقم دقیقی برای پرداخت یارانه پنهان وجود ندارد و به شکل **دقیق قابل تخمین نیست**.
- موجب **قاچاق** در برخی کالاها میگردد.
- **بهره وری انرژی** را **کاهش** می دهد.

مزایای تخصیص بهینه یارانه کالاها اساسی:

11

- ❖ تخصیص بهینه منابع. (سرمایه و نیروی کار)
- ❖ افزایش حوزه اختیار مصرف کننده. (آزادی عمل، افزایش مطلوبیت و افزایش دامنه انتخاب)
- ❖ شفافیت در پرداخت یارانه‌ها
- ❖ سهولت در امر سیاست گذاری دولت.
- ❖ کاهش شکاف در مصرف کالاها و خدمات (با پرداخت نقدی مصرف کالاها یارانه‌ای در بین گروه‌های هدف و غیر هدف به صورتی تغییر می‌کند که خالص رفاه خانوارهای افزایش و خانوارهای با درآمد بالا کاهش می‌یابد.)
- ❖ منطقی‌تر شدن توزیع و کاهش فاصله طبقاتی (در حال حاضر به علت هدفمند نبودن نظام پرداخت یارانه 70 درصد یارانه‌ها به سه دهک بالا تعلق گرفته است، در حالی که مبنای وضع نظام یارانه حمایت از قشرهای آسیب پذیر و کم کردن فاصله طبقاتی است)
- ❖ محدود شدن دامنه فسادهای مالی اجتماعی (کاهش احتمال سوءاستفاده‌های مالی از منابع اختصاص یافته به این امر و شکل گرفتن رانت)
- ❖ کاهش مصرف بی‌رویه و اسراف.
- ❖ کاهش مخارج عمومی و رفع عدم تعادل بودجه‌ای
- ❖ رقابتی کردن بازارها (یکی از شرایط رقابتی بودن بازار این است که قیمت‌ها واقعی باشند تا بنگاه‌ها بتوانند بر مبنای آن و باهدف دستیابی به سود حداکثری تولید خود را بهینه کنند)

سوابق تخصیص ارز ترجیحی به کالاهای اساسی:

۱۲

- از سال ۱۳۹۷ بعد از جهش قیمت ارز، دولت وقت برای جلوگیری از افزایش هزینه خانوار برنامه تخصیص ارز ۴۲۰۰ تومانی برای واردات کالاهای اساسی را در دستور کار قرار داد.
- در سال ۱۳۹۷ به ۲۴ گروه کالایی ارز ۴۲۰۰ اختصاص یافت تا بتوان از افزایش قیمت این کالاها جلوگیری کرد.
- این کالاها شامل برنج/شکر خام/لاستیک/ و مواد اولیه آن/کاغذ/ماشین الات خاص/ بذر و کود شیمیایی/ داروی دامی/ سموم دفع آفات/ گوشت قرمز/گوشت مرغ/حبوبات/ داروی دام مولد/کره/ چای خشک خارجی/ تخم مرغ/ گندم/دانه های روغنی/روغن خام/جو/ذرت دامی/ کنجاله سویا/ دارو و تجهیزات پزشکی بود.

سوابق تخصیص ارز ترجیحی به کالاهای اساسی:

۱۳

- از ۲۴ گروه کالایی که در فهرست دریافت ارز ۴۲۰۰ قرار داشتند، از اواخر سال ۱۳۹۷ تا تابستان سال ۱۴۰۰ به تدریج ۱۷ گروه کالایی از این فهرست حذف شدند بدون اینکه دولت قبل بابت این افزایش قیمت پرداخت جبرانی به مردم داشته باشد.
- این اقلام شامل برنج / شکر / گوشت قرمز / مرغ وارداتی / کره و ... بود که طی چند روز با افزایش قیمت چند برابری به بازار عرضه شد و پرداخت جبرانی بابت آن انجام نشد.

سوابق تخصیص ارز ترجیحی به کالاهای اساسی:

- از سال ۱۳۹۷ تا آخر سال ۱۴۰۰ بیش از ۷۴ میلیارد دلار برای واردات ۲۴ گروه کالای اساسی پرداخت شده تا بتوان قیمت این کالاها را ثابت نگه داشت ولی در واقعیت شاهد بیش از ۳۰۰ درصدی افزایش قیمت در این گروهها هستیم که نشان دهنده شکست کامل این طرح می باشد.
- به عنوان مثال قیمت هر کیلو مرغ در سال ۱۳۹۷ مبلغ ۶۵۰۰ تومان بود که علیرغم تخصیص میلیاردها دلار بابت خوراک مرغ در این سالها، هم اکنون مرغ به قیمت کیلویی ۳۱ هزار تومان می باشد در حالی که خوراک مرغ همچنان با همان قیمت سال ۱۳۹۷ عرضه میشود.

سوابق تخصیص ارز ترجیحی به کالاهای اساسی:

15

- متأسفانه به دلیل عدم نظارت صحیح و سوء مدیریت در تخصیص ارز ۴۲۰۰ در دولت قبل، شاهد واردات کالاهای نامربوط و لوکس با این ارز یارانه ای بودیم که فقط در سال ۱۳۹۷ بیش از ۲۰۰ میلیون دلار کالاهایی نظیر غذای سگ و گربه / لوازم آرایشی / مربا و ژله / آدامس / مکمل های غذایی و ... وارد کشور شده است.

وضعیت موجود:

16

- سال ۱۴۰۰ مبلغ ۱۸ میلیارد دلار برای واردات کالاهای اساسی تخصیص داده شده که علیرغم این تخصیص شاهد افزایش قیمت بیش از ۵۰ درصدی قیمت این کالاها فقط در یک سال بوده ایم.

وضعیت موجود:

17

- سال گذشته مصرف گندم کشور ۱۲ میلیون تن بوده است که ۸ میلیون تن از طریق واردات و ۴/۵ میلیون تن از تولید داخل تامین شده است.
- دولت در سال گذشته گندم داخل را کیلویی ۷۵۰۰ تومان و گندم وارداتی را به طور میانگین کیلویی ۱۰ هزار تومان خریداری کرده است و این گندم را به قیمت ۶۶۵ تومان و ۹۰۰ تومان در اختیار واحدهای خبازی و به قیمت ۲۷۰۰ تومان در اختیار صنف و صنعت قرار داده که با جمع این ارقام فقط در سال ۱۴۰۰ دولت **۱۰۰ هزار میلیارد تومان** برای این بخش یارانه پرداخت کرده است.

وضعیت موجود:

18

- اطلاعات آماری نشان میدهد از ۱۲/۵ میلیون تن مصرف کشور بیش از ۲/۵ میلیون تن یا به کشورهای همسایه قاچاق شده یا به دلیل ارزان بودن به عنوان خوراک دام مصرف شده است.

وضعیت موجود:

19

- دولت برای افزایش درآمد کشاورزان و افزایش انگیزه کشاورزان قیمت جدید خرید تضمینی گندم را از ۷۵۰۰ تومان به کیلویی ۱۱۵۰۰ تومان افزایش داده که با این افزایش ۶۵ درصدی قیمت تا حدود زیادی از قاچاق گندم به خارج از کشور جلوگیری شده و انگیزه کشاورزان برای کشت این محصول استراتژیک افزایش خواهد یافت.

وضعیت موجود:

20

- تاثیر جنگ روسیه و اوکراین بر روی بازار مواد غذایی و افزایش ۵۰ درصدی قیمتها به دلیل تامین ۴۰ درصدی غلات و ۵۵ درصدی روغن خوراکی از این دو کشور در جهان مشهود است.

طرح مردمی سازی یارانه ها:

- نکته اول و مهم ترین نکته اینکه اجرای این طرح به معنای حذف یارانه ها یا حذف ارز تخصیصی نیست بلکه به معنای تخصیص یارانه به جای وارد کننده به مصرف کننده است (به عنوان آخرین عضو زنجیره تولید تا مصرف)

طرح مردمی سازی پارانه ها:

22

- در این طرح در بخش نان هیچگونه افزایش قیمتی برای مصرف کننده اتفاق نخواهد افتاد بلکه مصرف کننده همان قیمت قبل را پرداخت خواهد کرد و مابه التفاوت قیمت قبلی با قیمت جدید را دولت به صاحبان واحدهای خبازی پرداخت میکند.

طرح مردمی سازی یارانه ها:

23

- به عنوان مثال مصرف کننده پس از خرید یک عدد نان سنگک با استفاده از کارت بانکی خود که از طریق آن یارانه دریافت می کند، همان مبلغ ۲ هزار تومان قبل از کارت مصرف کننده کسر میشود ولی در حساب صاحب نانوائی به قیمت جدید مثلاً ۷ هزار تومان پول واریز میگردد و این ۵ هزار تومان تفاوت قیمت قبل و قیمت جدید از طرف دولت به نانوائی پرداخت میگردد.
- لازم به ذکر است برای خرید نان نیازی به کارت جدید نبوده و چاپ کارت نان صحت ندارد. مصرف کنندگان می توانند با کارت بانکی سرپرست خانوار نسبت به خرید نان اقدام نمایند

طرح مردمی سازی پارانه ها:

24

- با پرداخت پارانه گندم به مصرف کننده نهایی هم قاچاق این محصول استراتژیک کاهش خواهد یافت هم مصرف کنندگان با صرفه جویی در مصرف نان و کاهش دور ریز این کالا موجبات کاهش مصرف گندم را ایجاد خواهند کرد.

طرح مردمی سازی پارانه ها:

25

- در بخش دارو هم مثل بخش نان افزایش قیمتی اتفاق نخواهد افتاد و مابه التفاوت قیمت جدید دارو با قیمت‌های قبلی توسط بیمه ها و با تایید پزشکان پرداخت خواهد شد که موجبات کاهش قاچاق دارو به خارج کشور و تخصیص بهینه دارو به مصرف کننده نهایی را به همراه خواهد داشت.

طرح مردمی سازی یارانه ها:

26

- ۵ گروه کالایی شامل جو/ذرت و کنجاله سویا که به عنوان خوراک دام و طیور و دانه های روغنی / روغن خام که بعنوان مواد اولیه تولید روغن خوراکی مصرف می شوند که تا کنون با استفاده از یارانه ارز ۴۲۰۰ وارد کشور می شدند، طبق این طرح یارانه تخصیصی به این کالاها به جای واردکنندگان اقلام مذکور به مصرف کننده پرداخت خواهد شد.

طرح مردمی سازی پارانه ها:

27

- قیمت‌های جدید کالاهای مشمول آزادسازی شامل گوشت مرغ / گوشت

قرمز / تخم مرغ / شیر و خوراک دام به محض اجرای طرح اعلام

خواهد شد.

طرح مردمی سازی یارانه ها:

28

- دولت در نظر دارد برای جبران هزینه این آزاد سازی برای ۳ دهک اول درآمدی مبلغ ۴۰۰ هزار تومان به ازای هر نفر و برای ۵ دهک بعدی به ازای هر نفر مبلغ ۳۰۰ هزار تومان پرداخت کند و دهک های ۹ و ۱۰ فقط یارانه دارو و نان را دریافت می نمایند.
- یارانه های دریافتی در سه ماه اول به صورت نقدی و سپس به صورت کالا برگ الکترونیکی در کارت هر سرپرست خانوار شارژ خواهد شد که به صورت ماهانه می توانند نسبت به خرید کالای تخصیص یافته به ازای هر فرد اقدام نمایند.

طرح مردمی سازی یارانه ها:

29

- جاماندگان دریافت یارانه که نسبت به عدم دریافت یارانه اعتراض دارند می توانند به سایت سامانه هدفمندی یارانه ها مراجعه و اعتراض خود را ثبت کنند.

بخش پایانی فعالیتهای مهم اقتصادی دولت سیزدهم:

30

- تسویه بدهی های دولت قبل به بانک مرکزی و عدم استقراض جدید از بانک مرکزی که عامل اصلی تورم در کشور است.
- تسویه بدهی های دولت قبل از محل فروش اوراق که به عدد ماهیانه ۱۲ هزار میلیارد تومان هم می رسد و متاسفانه این روند تسویه برای سالها ادامه دار خواهد بود.

بخش پایانی فعالیتهای مهم اقتصادی دولت سیزدهم:

- سال ۱۴۰۰ برای واردات کالاهای اساسی ۹ میلیارد دلار در نظر گرفته شده بود که دولت قبل در ۵ ماه نخست سال کل این مبلغ را هزینه کرد.
- علیرغم هزینه کرد تمام ۹ میلیارد دلار برای کالاهای اساسی در سال ۱۴۰۰، ذخائر کشور در کمترین میزان خود طی سالهای گذشته قرار داشت که با اهتمام و مدیریت جهادی دولت سیزدهم میزان ذخائر بهبود یافت.

بخش پایانی فعالیتهای مهم اقتصادی دولت سیزدهم:

32

- افزایش فروش نفت و انتقال کامل پول حاصل از آن به داخل

کشور

- ۵ میلیون نفر از افراد فاقد بیمه در کشور تحت پوشش چتر

حمایتی بیمه قرار گرفتند که آرزوی دولتهای قبلی بود.

بخش پایانی فعالیتهای مهم اقتصادی دولت سیزدهم:

- علیرغم تمام اشکالات دولت قبل، دولت مردمی با اشراف به اینکه چه مشکلاتی پیش رو دارد پای در این راه گذاشته و اهتمام جدی برای حل مشکلات دارد.

باتشکر از توجه شما

پایان